

Davening With Outstretched Hands

Rabbi Michael Taubes

1. שמות פרשת וארא פרק ט

(כז) נישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם יקנן הצדיק ואני ועמי הרשעים:
(כח) העתירו אל יקנן ורב מהית קלת אלהים וברד ואשלקה אתכם ולא תספון לעמד:
(כט) ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל יקנן הקלות ונהבדו ונהבדו לא יהיה עוד למען תדע פי ליקנן הארץ:
(לג) ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש כפיו אל יקנן ויחדלו הקלות ונהבדו ומטר לא נמד ארצה:

2. בראשית פרשת לך לך פרק יד

(כב) ויאמר אברהם אל מלך סדם הרמתי נדי אל יקנן אל עליון לנה שמים וארץ:
(כג) אם מחוט ועד שרוף נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברהם:

3. רש"י בראשית פרשת לך לך פרק יד

(כב) הרימותי ידי - לשון שבועה, מרים אני את ידי לאל עליון...

4. תרגום אונקלוס בראשית פרשת לך לך פרק יד

(כב) ואמר אברהם למלכא דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי אל עלאה דקניניה שמיא וארעא:

5. בראשית פרשת חיי שרה פרק כד

(ג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים:
(ד) ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל:

6. רש"י בראשית פרשת חיי שרה פרק כד

(ג) לשוח - לשון תפלה, כמו (תהלים קב א) ישפוך שיחו:

7. בראשית רבה (וילנא) פרשת חיי שרה פרשה ס

יד [כד, סא]... ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב אין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו וכן הוא אומר (שם/תהלים/נה) ערב ובוקר וצהרים אשיחה וגו'.
טו [כד, סד] ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, א"ר הונא צפת שידו שטוחה בתפלה אמרה ודאי אדם גדול הוא לכך שאלה עליו...

8. שמות פרשת בשלח פרק יז

(ט) ויאמר משה אל יהושע בן נון אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בנדי:
(י) ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה:
(יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק:
(יב) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישמימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בנדי מזה אֶחָד ומזה אֶחָד ויהי נדיו אמונה עד בא השמש:
(יג) ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב:

9. רש"י שמות פרשת בשלח פרק יז

(יא) כאשר ירים משה ידו - וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו' כדאיתא בראש השנה (כט א):

10. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד א

משנה. והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו', וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך: כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתגברים, ואם לאו - היו נופלים...

11. תרגום אונקלוס שמות פרשת בשלח פרק יז

(יב) וידי משה יקרא ונסיבו אבנא ושויאו תחותיה ויתיב עלה ואהרן וחור סעידין [סעדן] בידוהי מכא חד ומכא חד והואה ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא:

12. רמב"ן שמות פרשת בשלח פרק יז

(יא) וכאשר יניח ידו - על דרך הפשט, כאשר הניח ידו באונס מפני כובד ידיו ראה שגבר עמלק, וצוה לאהרן וחור שיתמכו בהם ולא יניחם עוד. ורבותינו אמרו במדרש (ספר הבהיר אות קלח) וכי משה היה עושה שיגבר עמלק עליו, אלא אסור לאדם לשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים:

13. פרקי דרבי אליעזר פרק מד

...אמר משה ליהושע בחר לנו אנשים [שמות יז, ט], אנשים בני אבות, אנשים גבורי כח וחיל, יראי שמים, וצא הלחם בעמלק [שם ט - י]. ומשה אהרן וחור עמדו במקום גבוה בתוך מחנה ישראל, אחד מימינו של משה ואחד משמאלו. מכאן אתה למד ששליח צבור אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים. וכל ישראל עומדים חוץ לאהליהם ורואין למשה כורע על ברכיו והם כורעים על ברכיהם. נופל על פניו ארצה והם נופלים על פניהם. פורש כפיו אל השמים והם פורשים כפיהם לאביהם שבשמים. מכאן אתה למד ששליח צבור המתפלל, כך כל העם עונים אחריו אמן...

14. תהלים פרק סג

(ה) פו אַבְרָקָה בְּסִי בְּשִׁמְךָ אֲשָׂא כְּפִי:

15. רש"י תהלים פרק סג

(ה) בשמך אשא כפי - להתפלל ולהלל:

16. תהלים פרק פח

(י) עֵינֵי דַאֲבָה מִנִּי עֲנִי קָרְאֲתִידָּהּ יִקְנֹק בְּכָל יוֹם שִׁטְחֲתִי אֶלֶיךָ כְּפִי:

17. מצודת דוד תהלים פרק פח

(י) שטחתי - פרשתי כפי כדרך המתפללים:

18. מלכים א פרק ח

(כב) וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְקֹנֵק נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כְּפָיו הַשָּׁמַיִם:
(לח) כָּל תְּפִלָּה כָּל תַּחֲנֻנָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם לְכָל עֵמֶד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ נִגַע לִבּוֹ וּפְרֹשׂ כְּפָיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה:
(לט) וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבִתְךָ וְסִלַּחֲתָ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כְּכֹל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְעֵהוּ אֶת לִבּוֹ כִּי אַתָּה יִדְעָתָ לִבְדָּךְ אֶת לִבּוֹ כָּל בְּנֵי הָאָדָם:
(מ) לְמַעַן יִרְאוּךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאַבְתָּיִנוּ:

19. דברי הימים ב פרק ו

(יב) וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְקֹנֵק נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כְּפָיו:
(יג) כִּי עָשָׂה שְׁלֹמֹה פִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וַיִּתְּנֶהוּ בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ וְאַמּוֹת שְׁלוֹשׁ קוֹמָתוֹ וַיַּעֲמֵד עָלָיו וַיִּבְרָךְ עַל בְּרַכְּוֹ נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כְּפָיו הַשָּׁמַיִם:

20. עזרא פרק ט

(ה) וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קָמְתִי מִתְעַנֵּינִי וּבְקָרְעֵי בְגָדֵי וּמַעֲלִי וְאֶקְרָעָה עַל בְּרַכְּוִי וְאֶפְרָשָׂה כְּפִי אֶל יְקֹנֵק אֱלֹהֵי:

21. ספר מצוות גדול עשין סימן טז

...ויכרע על ברכיו שעה אחת ביום וכפיו פרושות השמימה ויתודה ויבקש רחמים שיעזרהו הא-להים על תשובתו ותקנתו על זה בקשה מיוחדת והיא כתובה לרבים. כסדר הזה יעשה למחרתו וכן כמה ימים עד שתהיה התשובה קבועה בלבו ויהיו המעשים קלים עליו לעשותם:

22. תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א

רבא שדי גלימיה ופכר ידיה, ומצלי. אמר: כעבדא קמיה מריה. אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא, כי איכא צערא בעלמא - שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר: כעבדא קמי מריה.

23. רש"י מסכת שבת דף י עמוד א

שדי גלימא - משליך אדרתו מעליו, שלא יראה כחשוב. ופכר ידיה - חובק ידיו באצבעותיו, מרצי"ר בלעז +להכניס אצבעות יד אחת בשניה, + כאדם המצטער מאימת רבו.

24. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף י עמוד א

ופכר ידיו. פ"ה הרמב"ם ז"ל נותן יד שמאל בשל ימין ור"ח ז"ל פ"ה נותן ידיו לאחוריו כעבד נפיק בקולר:

25. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה

הלכה א

שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן, ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין, ואלו הן: עמידה, ונוכח המקדש, ותקון הגוף, ותקון המלבושים, ותקון המקום, והשווית הקול, והכריעה, והשתחויה.

הלכה ד

תקון הגוף כיצד כשהוא עומד בתפילה צריך לכוין את רגליו זו בצד זו ונותן עיניו למטה כאילו הוא מביט לארץ, ויהיה לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים ומניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו באימה ביראה ופחד ולא יניח ידיו על חלציו.

26. כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה

הלכה ד

ומניח ידיו כפותין וכו'. פ"ק דשבת (דף י') רבא שרי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מאריה אמר רב אשי חזינא לרב כהנא כי איתא צערא בעלמא שרי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מאריה וכי איכא שלמא בעלמא לביש ומתכסי ומתעטף אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. ופכר ידיה היינו שחובק ידיו ומסתמא היא הימנית על השמאלית...

27. ר' פרחיה (בשיטת הקדמונים) מסכת שבת דף י עמוד א

פכר ידיה. פירוש פכר ידיה. כלומר שולח ידיו למטה, ואינו מגביהן בתפילה כלל, כדי שלא (ישתבש) [ישתרר] בעומדו לפני בוראו. ויש שפירשו פכר ידיה, מכתף ידיו וחובק ידו הימנית על השמאלית, ועומד ביראה כעבד לפני רבו:

28. בית יוסף אורח חיים סימן צה

ג. כתב הרמב"ם מניח ידיו על לבו כפותין וכו'. בפ"ה (תפילה ה"ד) וטעמו מדאמרינן בפרק קמא דשבת (י'). רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה והא דאמר רב אשי חזיניה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימא ופכר ידיה... ומ"ש שיהיו הימנית על השמאלית. מסברא דנפשיה כתב כן ואפשר שהוא רמז להכנעת יצר הרע שהוא נרמז בצד שמאל: וכתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל שהכל כמנהג המקום שיש מקומות שחובקין היד והזרוע ימין תחת שמאל ושמאל תחת אציל ימין כשמדברים עם המלך וזהו מנהג ארץ אדום ויש מקומות שחובקין ידיהן באצבעותיהן ויש מקומות משימים ידיהם לאחוריהם וכן מנהג ארץ ישמעאל ומכוונים לרמוז כאילו אין להם ידים כלומר שאין להם יכולת זולתו ע"כ...

29. דרכי משה הקצור אורח חיים סימן צה

(ג) ועל דרך האמת הוא רמז להגביר מדת הרחמים על מדת הדין והמשכיל יבין:
(ד) ובכל פנים יזהר לבל ישים יד השמאלית על יד הימנית בתפילתו לסוד הנרמז (באות ג):

30. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צה

סעיף ג

מניח ידו על לבו כפותין, (פירוש כקשורין) הימנית על השמאלית, ועומד כעבד לפני רבו, באימה, ביראה ובפחד, ולא יניח ידיו על חלציו, מפני שהוא דרך יוהרא (וע"ל ריש סי' צ"ז).

31. מגן אברהם סימן צה

ב. ידיו על לבו. והכל כמנהג המקומות שעומדים לפני אדוניהם (ב"י בשם מהרי"א) ובסי"מ מא"כ ח"ב סל"ג. כתב שהאר"י ז"ל ה"א אומר שיכניעו זרועותיהם על לבם ימנית על שמאלית ולקיים בעצמם כל אחוריהם ביתה שיהא הפרק האמצעי משתי זרועות נגד פני המתפלל והרמ"ק ז"ל היה אומר לכוף האגודל בתוך פסת יד עכ"ל:

32. ט"ז אורח חיים סימן צה

(ג) הימנית על השמאלית. רמז להכנעת היצה"ר שהוא נרמז בצד שמאל (ב"י)...

33. משנה ברורה סימן צה

(ו) לבו - במקום שנוהגין לעמוד כן לפני המלך כשמדברים עמו ושואלים מאתו צרכיהם והכל כמנהג המקום. ובס' עשרה מאמרות כתב בשם האר"י שיניחו זרועותם על לבם ימנית על שמאלית עיי"ש ובשם הרמ"ק שיכוף האגודל בתוך פיסת היד:

34. שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן ד

בדין דרך הנחת הידים בשעת התפלה וביאור דברי רבנו חננאל. אודות המקרה ברב חשוב אחד גדול בתורה היושב על כסא ההוראה באחת הקהלות הגדולות בחו"ל שביקר בכאן בביהכ"נ ועמד להתפלל תפלת י"ח כשידיו משולבות לאחוריו ולעזו על הנהגתו קהל המתפללים. (א) הנה אמנם הנהגתו היתה נגד הנפסק בזה ברמב"ם בפ"ה מה' תפלה ה"ד ובשו"ע /או"ח/ בס"י צ"ה סעי' ג' דצריכים בשעת התפלה להניח הידים על הלב כפותין וכו'.

אך נחזה אי הנהגתו היתה גם נגד דברי הגמ' בזה. דמקור הדין בזה הוא בגמ' בשבת ד' י' ע"א דאיתא: רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה וכו'. ומפרש רש"י: ופכר ידיה חובק ידיו באצבעותיו וכו'. ומשמע בפשטות שהמכוון ג"כ בכנ"ל שחובק ידיו מלפניו. ויוצא שהיה זה גם נגד גמ' מפורשת. (ב) ועיינתי בב"י בטור שם וראיתי שמביא בשם המהר"י אבוהב ז"ל שכתב בזה שהכל כמנהג המדינה שיש מקומות שחובקין היד והזרוע ימין תחת שמאל ושמאל תחת אציל ימין כמדברים עם המלך וזהו מנהג ארץ אדום ויש מקומות שחובקין ידיהן באצבעותיהן ויש מקומות משימים ידיהם לאחוריהם וכן מנהג ארץ ישמעאל ומכוונים לרמוז כאילו אין להם ידיים כלומר שאין להם יכולת זולתו ע"כ. הרי אנו רואים שבין האופנים שמביא בזה המהר"י אבוהב הביא גם אופן של שימת הידים לאחור ומעיד שכן מנהג ארץ ישמעאל בכך, והיינו כהאופן שנהג הרב הנזכר. ומעתיקי השמועה הזאת מהב"י כהלבוש המג"א הגרש"ז עד המ"ב לא העתיקו קטע זה והעתיקו לכתוב באופן כללי שהכל כמנהג המקומות שעומדים לפני אדוניהם. ועל כן לא שמים לב לזה.

(ה) הרי מצאנו ראינו שיש מקור לאופן זה של שימת הידים לאחור בדברי הר"ח שדבריו דברי קבלה שפירש כן בכונת דברי הגמ', וגם שכפי העדות של המהר"י אבוהב היה בכזה גם מנהג ארץ ישמעאל. מובן שלמעשה אין לסטות בזה מפסק הרמב"ם והשו"ע ואשר כן המנהג הפשוט בכל ארץ ישראל ומחוצה לה כפי הידוע לנו, ועכ"פ מעולם לא שמענו כיום מאי אלו מקומות שינהגו לשים בשעת תפלת י"ח את הידים לאחור, ורק בכדי לאהפוכי בזכותא של ת"ח ולמעט ממנו הלזות שפתים כתבנו דברינו האמורים, וגם הרי אגב זה נתגלה לנו פירושו של הר"ח והבהרת כוונתו וכן ישוב והבנת דברי המהר"י אבוהב שבב"י.

35. רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן פט

סעיף א

[שו"ע] זמן תפלת השחר. מה שאין אנו מתפללים בפרישת כפים כמו שמצינו במקרא כמה פעמים ובזוה"ק ובפרקי דר"א היינו כיון דעכשיו האומות עושים כן. וכמו שאמרו חז"ל על פסוק לא תקים לך מצבה באר שבע סי' ע"ד:

36. שו"ת באר שבע סימן עא

...מנעורי תמהתי למה אין אנו נוהגים להתפלל בזקיפת ידים למעלה כמו שנהגו אבותינו מעולם כמו שנאמר הרמותי יד /ידי/ אל ה' עליון וגו' ות"א ארימית ידי בצלו קדם ה' וכו' ובבראשית רבה בפרשת חיי שרה בפסוק ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק איתא אמר רב הונא צפת שידו שטוח בתפלה אמרה ודאי אדם גדול הוא לכך שאלה עליו עכ"ל. וכמו שנאמר כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה' וגו' וכמו שנאמר והיה כאשר ירים משה ידו וגו' ויהי ידיו אמונה עד בא השמש ות"א והואה ידוהי פרישן בצלו עד דעאל שמשא וכמו שנאמר ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' וגו' וכפיו פרושות השמים וגו' וכאלה רבים ותניא בפרקי רבי אליעזר בפ' מ"ד שצריך להעמיד אחד לימין ש"ץ ואחד לשמאלו כדכתיב ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד וכו' והביאו הטור א"ח בהלכות תענית בסימן תקס"ו ובהלכות יום הכפורים בסימן תרי"ט וכן המרדכי ביומא והגהות מיימוני ושאר פוסקים ולכן כשם שאנו למדין מתפלת משה שצריך להעמיד אחד לימין ש"ץ ואחד לשמאלו למה אין אנו למדין ג"כ מתפלת משה שצריך להתפלל בזקיפת ידים למעלה. ואי אפשר לומר שלא היו נוהגין להתפלל כך בזקיפת ידים למעלה אלא דוקא אנשים רשומים חשובים וגדולים כגון האבות ונביאים ומלכים ולכן אין אנו נוהגין עכשיו להתפלל כך בזקיפת ידים למעלה משום דמחזי כיוהרא. דהא ליתא שהרי בפרקי רבי אליעזר בפרק הנ"ל אחר דקאמר מכאן אתה למד שש"ץ אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים וכו' אמר וז"ל וכל ישראל עומדים חוץ לאהליהם ורואים למשה פורש כפיו אל השמים והם פורשים כפיהם אל השמים וכו' עכ"ל. ובגמרא אמרו חז"ל אסור לאדם לעמוד שלש שעות כפיו פרושות השמים ובזוהר נמי מצינו בהרבה מקומות רבי פלוני זקף ידיה ומצלי ובפרשת נשא בפסוק כה תברכו בתוספתא האיר עיינינו בסוד זקיפת ידים למעלה וז"ל פקודא דא לברכא כהנא ית עמא בכל יומא בזקיפו דאצבען וכו' עד עשר אצבען מתערי שכינתא לשריא עלייהו מתערי עשר דרגין אחרנין לעילא לאנהרא וכלא בשעתא חדא ועל דא אסיר ליה לבר נש לזקפא אצבען למגנא אלא בצלותא ובברכאן ובשמא דקב"ה והא אוקימנא דאינון אתערו דשמא קדישא ורזא דמהימנותא זקיפו דאצבען ממנן בההוא זקיפו דלהון עשרה שליטין וכו' עכ"ל. ולזה נתכוון נמי הרמב"ן ז"ל

ברמיזותיו דוק ותשכח ולא נעלם מעיני הא דאמרינן בפ"ק דשבת רבא פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה וכו' ולכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תפלה וז"ל מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו באימה וביראה וכו' עכ"ל. אמנם כבר תמהני טובא על רבא גופיה וכל הנגדרים אחריו למה לא התפלל ג"כ בזקיפת ידיים למעלה כמו אבות העולם וכי הם לא התפללו ג"כ כעבדא קמי מריה כמו רבא. ולולא דברי הרמב"ם הנ"ל הייתי מפרש דרבא התפלל על כל פנים בזקיפת ידיים למעלה אלא שעם זקיפת ידיה פכר ידי ומצלי וקל להבין. ושמא י"ל מאחר שנמצאו נוהגים אומות העולם עכו"ם להתפלל כך בזקיפת ידיים למעלה כמפורסם לכן אין אנו נוהגים עכשיו להתפלל כך וכה"ג אמרו רז"ל בפסוק לא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלהיך אף על פי שהיתה אהובה לפני הקב"ה בימי האבות עכשיו שנהא מאחר שעשאוהו אלו כנעניים חק לע"א כן נ"ל:

37. דברים פרשת שופטים פרק טז

(כב) ולא תקים לך מצבה אשר שנה יקנוק אלהיך:

38. רש"י דברים פרשת שופטים פרק טז

(כב) ולא תקים לך מצבה - מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים:

אשר שנה - מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנה כי חק היתה לנענעים. ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שנהא, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודה זרה:

39. בראשית פרשת יצא פרק כח

- (טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יקנוק במקום הזה ואנכי לא ידעתי:
(יז) ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים:
(יח) וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:
(יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לזו שם העיר לראשונה:
(כ) ויצר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש:
(כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והנה יקנוק לי לאלהים:
(כב) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תסג לי עשר אעשרנו לך:

40. בראשית פרשת וישלח פרק לה

- (ט) וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו:
(י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישׂראל והנה שמך ויקרא את שמו ישׂראל:
(יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים והנה ממך ומלכים מחלציה יצאו:
(יב) ואת הארץ אשר נתתי לאבותיך וליצחק לך אתגנה ולזרעה אתר יה אתם את הארץ:
(יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו:
(יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסף עליה נסד ויצק עליה שמן:
(טו) ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל:

41. שמות פרשת משפטים פרק כד

- (ג) ויבא משה ונספר לעם את כל דברי יקנוק ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יקנוק נעשה:
(ד) ויכתב משה את כל דברי יקנוק וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישׂראל:
(ה) וישלח את נערי בני ישׂראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליקנוק פרים:

42. ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קמו

(כב) ולא תקים לך מצבה, אין לי אלא מצבה עבודה זרה מנין ודין הוא ומה מצבה שאהובה לאבות שנואה לבנים עבודה זרה שנואה לאבות דין הוא שתהא שנואה לבנים.

43. ישעיהו פרק א

(טו) ובפרשכם פפיקם אעלים עיני מקם גם פי תרבו תפלה אינני שמע ידיתם דמים מלאו:

44. רד"ק ישעיהו פרק א

(טו) ובפרישכם - הרי"ש בחזיר"ק תחת סגול כדברכם, פרישת כפים היא לתפלה כמו אפרוש כפי אל ה' ואיך לא תבושו ותפרשו אלו כפיכם ששפכו דמים, לפיכך אני אעלים עיני מכם ולא אקבל תפלתכם אפילו תרבו תפלה ותצעקו כל היום, ורבותינו זכרונם לברכה דרשו הפסוק בנשיאת כפים בכהן ואמרו כל כהן שהרג הנפש לא ישא כפיו שנאמר ובפרישכם כפיכם ידיכם דמים מלאו:

45. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב

אמר רבי יוחנן: כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר ידיכם דמים מלאו.

46. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו

הלכה ג

העבירה כיצד כהן שהרג את הנפש אע"פ שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכם כפיכם וגו'...

47. שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח

סעיף לה

כהן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה. הגה: וי"א דאם עשה תשובה נושא כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה, שלא לנעול דלת בפניהם, והכי נהוג (טור ורש"י והרבה פוסקים אגור וב"י).

48. משנה ברורה סימן קכח

(קכז) שהרג את הנפש - דכתיב ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם וגו' ידיכם דמים מלאו:

49. תיבת גמא פרשת דברים

ג... ובהפטורה ובפרישכם כפיכם [ישעיהו א, טו], כהן שהרג הנפש כו', ותפלה היה לפניו בפרישת כפים ועכשיו בטלו כי בעוונותינו הרבים אין נזהרים מפני הגזל וכדומה, אין קטיגור נעשה סניגור...

50. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יז עמוד א

דרש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצות: חוט של תכלת, ורצועה של תפלין.

51. רש"י מסכת סוטה דף יז עמוד א

בשכר אם מחוט ועד שרוך נעל - שהבריח עצמו מן הגזל. חוט של תכלת - כנגד מחוט ורצועה של תפלין כנגד שרוך דהיינו רצועה.

52. תלמוד בבלי מסכת חולין דף פח עמוד ב - פט עמוד א

ואמר רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לשתי מצות - לחוט של תכלת ורצועה של תפלין.

53. רש"י מסכת חולין דף פט עמוד א

אם מחוט ועד שרוך - שלא רצה ליהנות מן הגזל. שרוך - רצועה. חוט של תכלת - לציצית.

54. זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה וגו', רבי חזקיה (נ"א רבי אלעזר) פתח ואמר (ויקרא ט) וישא אהרן את ידו, כתיב ידו חד בגין דבעי לארמא ימינא על שמאלא והא אוקימנא רזא, אשכחנא בספרא דשלמה מלכא דכל מאן דארים ידוי לעילא ולא אינון בצלותין ובעותין האי איהו בר נש דאתלטייא מעשרה שולטנין ממנן, ואינון (קהלת ז) עשרה שליטין אשר היו בעיר, אלין אינון עשרה די ממנן על פרישו דידין לעילא לנטלא ההוא צלותא או ההיא ברכתא ויהבי ביה חילא לאתיקרא שמא קדישא ואתברך מתתא, כיון דמתתא אתברך מההוא פרישו דידין לעילא כדין אתברכא מעילא ואתיקר מכל סטרין, ואלין עשרה ממנן זמינין לנטלא מאינון ברכאן דלעילא ולארכא לתתא ולברכא לההוא דמברך ליה דכתיב (במדבר ו) ואני אברכם בג"כ יסתמר בר נש בשעתא דירים ידוי לעילא למהוי בצלו או בברכאן או בבעותא ולא ירים ידוי למגנא בגין דאלין עשרה

אינון זמינין ומתערין לגבי ההוא פרישו דידין ואי הוא למגנא אינון עשרה לטיין ליה במאתן וארבעין ותמניא לווטין, והאי איהו דכתיב ביה (תהלים קט) ויאהב קללה ותבואהו וכדין רוח מסאבא שריא על אינון ידין דאיהו ארחה למשרי על אתר ריקניא וברכתא לא שריא באתר ריקניא ועל דא כתיב (בראשית יד) הרימותי ידי אל יי' אל עליון דמתרגמינן בצלו, ובהאי פרישו דידין אית רזין עלאין, בשעתא דאתפרישו ואזדקפו לעילא אוקיר בר נש לקודשא בריך הוא בכמה רזין עלאין...

55. רש"י שמות פרשת וארא פרק ט

(כט) כצאתי את העיר - מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים:

56. שפתי חכמים שמות פרשת וארא פרק ט

פסוק כט

כ (נח"י) אע"פ שגם בזמן מכת הצפרדעים ומכת ערוב היתה ג"כ מלאה גלולים וא"כ מסתמא לא היה מתפלל בתוך העיר והל"ל שם כצאתי את העיר י"ל דשם היה מתפלל על למחר והיה לו שהות להתפלל ולא היה צריך לגלות לפרעה כצאתי את העיר אבל כאן שאמר פרעה ורב מהיות קולות והיה מבקש שהברד לא יתך ארצה והיה רוצה שלא להתמהמהות לכן הוצרך לגלות כצאתי את העיר ולא בתוך העיר:

57. תורה תמימה הערות שמות פרק ט

ג) וכתב בספר רביד הזהב פרשה זו בשם ספר ת"ה סימן ו' דמכאן יש לדייק דמי שבא בדרך ולפניו עיר עובדי כוכבים טפי עדיף שיתפלל בדרך, אך מן הצד שלא יפסיקוהו עוברי דרכים:

58. תרומת הדשן סימן ו

שאלה מי שהוא בדרך, והיום מעריב, שהוא עת לתפלת המנחה, והרי הוא קרוב למלון, לעיר שכולה נכרים, שיוכל להגיע שם בעוד היום גדול, שפיר טפי שימתין להתפלל עד כי יבא למלון, או יתפלל בשדה ג"כ מעומד, כגון שיוכל להסתלק מן הדרך? תשובה: יראה, דאם יוכל להסתלק מן הדרכים כל כך, שקרוב הדבר לגמרי, שלא יבאו עוברי דרכים ויפסיקוהו, שפיר טפי, להתפלל בדרך, ממה שיתפלל במלון, בעיר שכלו נכרים: מפני שבעיר, הרבה גילולים ובתי טומאה יש בה, וכמעט שאין מלון שהוא בית נכרי, שלא תמצא בה הרבה גילולים, מצוירים או חקוקים בכותל, גם לפעמים תועבות ופסילים. ודרשו רבותינו מקרא זה /מכילתא, שמות, ט, כט/: כצאתי את העיר, לא רצה להתפלל בתוך כרך מצרים, לפי שהיתה מלאה גילולים. ואמרינן נמי בפ' מפנין: /שבת קכז ע"ב/ דר' יהושע, כשרצה לילך למטרוניתא, חליץ תפיליו ונתנם לתלמידיו, ואמר להם אח"כ, שעשה בשביל שלא יכנסו דברי קדושה למקום טומאה. אמנם, אם אין בירור שלא יפסיקוהו עוברי דרכים בשדה, וגם שאפשר לו למצא חדר או קרן זוית במלון, שיוכל להתפלל שם בלב פנוי, ולא יבלבלוהו בני הבית, בדרך זה שפיר טפי, להתפלל במלון. כדאמרינן בפ"ק דברכות /דף ג' ע"א/: דרבי יוסי נכנס לחורבה להתפלל, ולא רצה להתפלל בדרך שלא יפסיקוהו עוברי דרכים, אע"פ דמסיק התם, שאין נכנסין לחורבה. ואף כי האידנא, כל תפלות שלנו הן בעיירות המליאות תועבות וגילולים. הנלע"ד כתבתי.

59. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צד

סעיף ט

...הגה: ומי שבא בדרך והוא סמוך למלון, אם יוכל להסתלק מן הדרך במקום יב שלא יפסיקוהו עוברי דרכים, יסתלק שם יג ולא יתפלל במלון של עובדי כוכבים, שלא יבלבלוהו בני הבית; אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו, יתפלל במלון באיזה קרן זוית (תרומת הדשן סימן ה' /ו' /).

60. משנה ברורה סימן צד

(כט) במלון של עו"ג - שבודאי יש בו גילולים ותועבות ואין להכניס לשם דבר שבקדושה שהרי מרע"ה אמר כצאתי את העיר וגו' ולא רצה להתפלל במצרים לפי שהיתה מלאה גילולים:

(ל) שלא יבלבלוהו בני הבית - צ"ל בסוף אחר תיבת קרן זוית ור"ל שלא יחוש רק למצוא קרן זוית שלא יבלבלוהו אבל לא יחוש לגילולים שהרי כל תפלתינו בעיירות מלאות גילולים. ואם בכותל מזרחי שם תלויים גילולים אל יתפלל לאותו צד אלא לצד אחר אע"פ שאינו מזרח. ואם א"א להסתלק מן הדרך וצריך להתפלל מהלך או מיושב וגם במלון יודע הוא שלא ימצא קרן זוית שלא יבלבלוהו [לח] מוטב להתפלל בדרך מיושב או מהלך כיון שאז יוכל לכוין יותר ומ"מ אם יוכל להתפלל במלון בבקעה או בחצר או בגינה מוטב ויצא ידי שניהם ויתפלל במעומד ובכונה:

61. ישעיהו פרק מה

(כב) פְּנוּ אֵלַי וְהִנְשָׁעוּ פֶלֶאֱפָסִי אֶרְצֵי כִּי אֲנִי אֵל אֲיִן עוֹד:

(כג) כִּי נִשְׁבַּעְתִּי יֵצֵא מִפִּי צִדְקָה דְבָר וְלֹא יָשׁוּב כִּי לִי תִכְרַע כָּל בְּרֵךְ תִּשָּׁבַע כָּל לְשׁוֹן:

62. דניאל פרק ו

(יא) וַיִּנְיָאֵל כְּדֵי יַדְעַי דֵּי רְשִׁים כְּתָבָא עַל לְבִינְתָהּ וְכוּיִן פְּתִיחֵן לֵה בְעֵלִיתָהּ נֶגְדַי רְיוּשְׁלָם וְזַמְנִין תְּלַתָּהּ כְּיוֹמָא הוּא כְּרָךְ עַל בְּרִכּוּהֵי וּמְצֵלָא וּמוֹדָא קָדָם אֱלֹהֵהּ כָּל קָבֵל דֵּי הֵנָּה עֶבֶד מִן קְדַמַת דְּנָהּ:

63. שו"ת הלכות קטנות חלק א סימן צד

שאלה אם מותר להתפלל בברכה: תשובה כל כמה דכייף איניש בתפילה טפי מעלי אלא דמטעם דאין אדם רשאי ליפול על פניו אא"כ מובטח לו שיענה כיהושע (תענית י"ד) מטעם זה אין להתיר הברכה...

64. תלמוד בבלי מסכת תענית דף יד עמוד ב

אמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון, שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך.

65. רש"י מסכת תענית דף יד עמוד ב

רשאי ליפול על פניו - לבזות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יחרפוהו, כך שמעתי, אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב כיהושע, שאמר לו הקדוש ברוך הוא: קום לך למה זה אתה נופל על פניך.

66. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה

הלכה יד

כשהוא עושה נפילת פנים אחר תפלה יש מי שהוא עושה קידה ויש מי שהוא עושה השתחויה ואסור לעשות השתחויה על האבנים אלא במקדש כמו שבארנו בהל' עבודת כוכבים ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא א"כ הוא יודע ק בעצמו שהוא צדיק כיהושע אבל ר מטה פניו מעט ואינו כובש אותן בקרקע, ומותר לאדם להתפלל במקום זה וליפול על פניו במקום אחר. +/השגת הראב"ד/ ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן יודע בעצמו שהוא צדיק כיהושע. א"א בירושלמי ובלבד יחיד על הציבור ואית דגרסי ובלבד יחיד בציבור עכ"ל. +

67. שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קלא

סעיף ח

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו כשמתפלל על הצבור, אא"כ הוא בטוח שיענה כיהושע בן נון. הגה: וכן אסור לכל אדם ליפול על פניו בפשוט ידים ורגלים, אפי' אין שם אבן משכית (הגהות אשירי סוף פ' תפלת השחר וריב"ש סי' תי"ב); אבל אם נוטה קצת על צדו, מותר אם אין שם אבן משכית; וכן יעשו ביו"כ, כשנופלין על פניהם, אם יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע, וכן נוהגין (מרדכי).

68. משנה ברורה סימן קלא

(לז) ליפול על פניו - היינו כשהוא דרך קידה ואפילו בלא פישוט ידים ורגלים ואפילו לא היה שם רצפת אבנים דבשאר כל אדם שרי באדם חשוב אסור ואם הוא מטה קצת על צדו אפי' על רצפת אבנים שרי דאין זה נפילה על פניו וכ"ש נפילת אפים שלנו שהוא רק הטיית הראש וכיסוי פנים בעלמא בודאי שרי:

(לח) כשמתפלל על הצבור - פי' ובפני הצבור דכסיפא ליה מילתא שמהרהרין שאין הגון ואין ראוי ליענות אבל בביתו אפילו מתפלל על הציבור מותר ואפילו בפני הציבור דוקא כשהוא לבדו נופל על פניו ואין הקהל נופלין עמו דאם כל הקהל נופלין אזי אם אין ח"ו נענים אין גנאי כ"כ להאדם חשוב דלא עדיף הוא מכלל הציבור:

(לט) שיענה כיהושע ב"נ - שאמר לו הקב"ה קום לך למה אתה נופל על פניך:

(מ) וכן אסור וכו' - אקדים הקדמה קצרה כדי שיתברר היטב והוא דהנה כתיב בתורה ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה דהיינו אפי' כשמשתחוה לשמים על אבן משכית או על רצפת אבנים דחזא מילתא היא וכתבו הפוסקים דאין אסור מן התורה כי אם כשיש תרתי לגריעותא דהיינו כשמשתחוה בפישוט ידים ורגלים וגם על רצפת אבנים דוקא אבל דרך קידה דהיינו שנופל על אפיו על הרצפה בלא פישוט ידים ורגלים או אם הוא בפישוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים אסור רק מדברי סופרים דגזרו קידה אטו השתחויה ושלא על הרצפה אטו רצפה אבל אם היה תרתי למעליותא דהיינו דרך קידה בלא רצפת אבנים לא גזרו רבנן וכן אם היה נופל דרך קידה על רצפת אבנים אך שלא היה קידה גמורה דהיינו שנטה קצת על צדו או אם היה בפישוט ידים ורגלים ושלא על הרצפה ונטה קצת על צדו דלא הוי פישוט ממש ג"כ מותר ועתה נבוא לבאר דברי הג"ה. וכן אסור לכל אדם וכו' ר"ל כמו באדם חשוב הנ"ל אסור אפי' בלא אבן משכית כן הכא אלא דשם אסור אפילו דרך קידה והכא אין אסור רק דוקא דרך פישוט ידים ורגלים: